

Willis proti Spojenému království, rozsudek ze dne 11. 6. 2002

Stěžovatel: Willis

Žalovaný stát: Spojené království

Číslo stížnosti: 36042/97

Datum: 11.06.2002

Článek Úmluvy: čl. 13

čl. 14

čl. 34

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, majetek, pohlaví, respektování soukromého života, vlastnictví

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

ČTVRTÁ SEKICE

11. června 2002

VĚC WILLIS

(rozsudek ve věci Willis v. Spojené království)

Evropský soud pro lidská práva (Čtvrtá sekce - dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci M. Pellonpää, předseda, Sir Nicolas Bratza, A. Pastor Ridruejo, J. Makarczyk, V. Strážnická, R. Maruste, S. Pavlovschi a dále M. O'Boyle, tajemník sekce, po projednání v neveřejném zasedání dne 21. května 2002, vynesl výše uvedeného dne následující rozsudek:

POSTUP

1. Příklad měl svůj původ ve stížnosti (č. 36042/97) proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irsku předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle čl. 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) britským občanem Kevinem Davidem Willisem (dále jen „stěžovatel“) dne 24. dubna 1997.
2. Stěžovatel byl zastoupen S. Wrightem, právním úředníkem společnosti Child Poverty Action Group se sídlem v Londýně. Vláda Spojeného království (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zmocněncem C. Whomersleym.
3. Stěžovatel tvrdil, že britská legislativa v oblasti sociálního zabezpečení diskriminovala jeho a jeho zesnulou manželku z důvodu pohlaví, a to v rozporu s čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8

Úmluvy a s článkem 1 Protokolu č.1.

4. Stížnost byla přidělena Čtvrté sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl k posouzení případu (čl. 27 § 1 Úmluvy) vytvořen senát podle ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.
5. Rozhodnutím ze dne 11. května 1999 prohlásil senát stížnost za přípustnou.
6. Dne 1. listopadu 2001 změnil Soud složení svých sekcí. Případ byl přidělen nově složené Čtvrté sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce dostal za úkol případem se zabývat (čl. 27 § 1 Úmluvy) senát, který byl vytvořen podle ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel je britský občan narozený v roce 1956 a žijící v Bristolu.
3. V prosinci 1984 se stěžovatel oženil s Marlene Willisovou. Z manželství se narodily dvě děti: Natasha Uma, nar. 24. března 1989, a Ross Amal, nar. 2. srpna 1990. Paní Willisová zemřela 7. června 1996 na rakovinu ve věku 39 let. Stěžovatel byl správcem jmění své bývalé manželky.
4. Paní Willisová byla zaměstnána jako úřednice na místním bytovém úřadu. Po větší část jejich manželského soužití byla hlavní živitelkou rodiny. Platila plné sociální příspěvky jako zaměstnankyně až do roku 1994 a později získala nárok na příspěvkové úvěry jako osoba práce nezpůsobilá. Dne 3. listopadu 1995 přestal stěžovatel pracovat, aby mohl ošetřovat svou manželku a pečovat o děti. Po smrti své manželky pracoval na částečný úvazek mezi 2. zářím 1996 a 6. listopadem 1996 za roční plat ve výši 4393 liber (GBP), ale jelikož se to ukázalo jako neekonomické, přestal pracovat, aby se mohl plně věnovat péči o děti.
5. Dne 4. listopadu 1996 požádal stěžovatel Benefits Agency (Agenturu pro sociální požitky) o výplatu příspěvků sociálního zabezpečení. Požádal o příspěvky ekvivalentní s těmi, k nimž by byla oprávněna vdova, jejíž manžel zemřel za podobných okolností jako paní Willisová, tj. o vdovský příspěvek a o sociální dávku příspěvek ovdovělé matce, splatné podle zákona o sociálním zabezpečení z roku 1992.
6. Dopisem ze dne 18. listopadu 1996 informovala Benefits Agency stěžovatele, že příspěvky, o něž žádal, pro vdovce neexistují, takže v souladu s tím nelze pokládat jeho požadavek za platný. Dopis pokračoval takto:

„Obávám se, že mohu pouze vysvětlit, že vláda tvrdí, že nemá v plánu zavést vdovecký důchod ve stejné podobě, jako jsou existující příspěvky vdovám.

Možná pomůže, když vysvětlím, že stávající politika, která je základem vdovských příspěvků, byla zavedena v době, kdy ženy pracovaly zřídka. Vychází z předpokladu, že ženy jsou více než muži finančně závislé na výdělcích svých manželů, takže ve vdovství byly zpravidla vystaveny větší finanční tvrdosti. Příspěvky samotné jsou určeny především těm vdovám, o nichž lze soudit, že mají nej větší problémy, vdovám s dětmi a starším ženám, které se již mnoho let nenacházejí na trhu práce.

Je akceptováno, že sociální vzory se značně změnily od té doby, co byla příslušná ustanovení poprvé přijata. Ve většině případu jsou to však při úmrtí partnera právě ženy, které se dostanou do finanční nouze. Například většina vdovců v pracovním věku bude zřejmě zaměstnána před smrtí své manželky. Nebudou proto zřejmě mít stejné problémy se uživit jako vdovy nacházející se nějakou dobu mimo pracovní trh, které mohou mít těžkosti získat placenou práci. Ženy v průměru vydělávají méně než muži. Takže i pro ženy, které pracovaly, bude finanční ztráta způsobená ovdověním pravděpodobně významně vyšší než pro muže.

Vdovské příspěvky nejsou testovány a vyplácejí se bez ohledu na výdělky vdov. Vláda tvrdí, že

rozšíření příspěvků vdovcům na stejném základě by znamenalo podstatné výdaje navíc při výplatě podpůrných příspěvků mužům, kteří se pravděpodobně již žijí sami svými výdělky a v některých případech skutečně vysokými výdělky. Vyplácení existujících podpůrných příspěvků též vdovcům by znamenalo zvýšení rozpočtu sociálního zabezpečení o cca 490 milionů GBP. Vláda zastává názor, že v době, kdy se ve všech oblastech veřejných výdajů pečlivě zvažuje jejich vynakládání, se prostě nejedná o nejlepší užití skrovných zdrojů.

Při posuzování těchto otázek vláda tvrdí, že v žádném případě nepřehlídí smutné problémy vdovců, zejména těch, kteří zůstali sami s malými dětmi, o něž musejí pečovat. Pro ně jsou určeny takové příspěvky, jakými jsou například Child Benefit (dětský příspěvek) a One Parent Benefit (příspěvek pro jediného rodiče), spolu s řadou příspěvků spojených s příjmem, například Income Support (podpora k příjmu) pro ty, kteří nepracují na plný úvazek, a Family Credit (rodinný úvěr) pro málo placené dělníky. Podle názoru vlády je toto nej spravedlivější způsob poskytování příspěvků na řešení specifických potřeb spíše než rozšíření vdovských příspěvků navrhovaným způsobem. ...“

12. Stěžovatel podal dne 17. února 1997 proti tomuto rozhodnutí zákonné odvolání. Odvolací soud pro sociální zabezpečení odmítl svou jurisdikci s odůvodněním, že nebylo přijato takové rozhodnutí, proti němuž je možné se odvolat.
13. V současné době stěžovatel dostává dětský příspěvek a na svého syna Rosse dostával invalidní příspěvek a dostává příspěvek na péči o invalidu pro období po smrti své manželky. Dostává také vdovecký důchod na základě důchodového systému paní Willisové. Stěžovatel má kapitál, z něhož většina je odvozena od společné životní pojistky (pro kterou on a paní Willisová platily pojistné), která se stala splatnou v den smrti paní Willisové a z níž má další měsíční příjem cca 150 GBP. Vzhledem k jeho úsporám nemá stěžovatel nárok na příspěvky vyplácené na základě zjišťování finanční potřeby, jakými jsou například podpora k příjmu či rodinný úvěr. Všechny příspěvky sociálního zabezpečení, které stěžovatel dostává, by také dostávala vdova, která by navíc dostávala vdovský příspěvek a sociální dávku pro ovdovělou matku.
14. Relevantní vnitrostátní právo a praxe
15. Podle práva Spojeného království jsou určité příspěvky sociálního zabezpečení, včetně vdovského příspěvku, sociální dávky, příspěvku pro ovdovělou matku a vdovského důchodu, vypláceny z Fondu národního pojištění. Na základě ustanovení § 1 zákona o dávkách ze sociálního zabezpečení z roku 1992 (dále jen „zákon z roku 1992“) fondy určené k vyplácení dávek se vytvářejí z příspěvků placených státnímu sekretáři pro sociální zabezpečení výdělečně činnými osobami, zaměstnavateli a jinými osobami, spolu s určitými dotacemi fondu ze strany parlamentu.
16. Výdělečně činní muži a ženy jsou povinni platit stejné příspěvky na sociální zabezpečení v souladu s jejich statusem osob výdělečně činných nebo samostatně výdělečných osob.

Vdovský příspěvek

16. Podle ustanovení § 36 zákona z roku 1992 žena, která ovdověla, má nárok na vdovský příspěvek (úhrnný příspěvek ve výši 1000 GBP), jestliže:

(i) je v důchodovém věku v době, kdy její manžel zemřel, nebo jestliže manžel neměl nárok na starobní důchod kategorie A a

(ii) její manžel splnil určité podmínky pro příspěvky na sociální zabezpečení stanovené v seznamu k zákonu ze roku 1992.

Sociální dávka ovdovělé matce

17. Podle relevantní části § 37 zákona z roku 1992 žena, která ovdověla (a znovu se neprovdala),

má nárok na mateřský příspěvek za určitých podmínek, přičemž následující z nich jsou podmínkami relevantními ve vztahu k okolnostem daného případu:

- (i) její manžel splnil podmínky pro příspěvky stanovené v seznamu k zákonu a
- (ii) ovdovělá matka má nárok obdržet dětské přídatky ve vztahu ke svému synovi či dceři a k jejímu zesnulému manželovi.

Sociální dávka ovdovělé matce činí v současné době 72,50 GBP týdně a navíc 9,70 GBP týdně na nejstarší oprávněné dítě a dalších 11,35 GBP týdně na další děti.

Vdovský důchod

18. Podle ustanovení § 38 zákona z roku 1992 žena, která ovdověla (a znovu se neprovdala), má nárok na vdovský důchod, jestliže její manžel splnil podmínky pro příspěvky stanovené v seznamu k zákonu a

- (i) v den úmrtí svého manžela byla starší než 45 let, ale mladší než 65 let, nebo
- (ii) ztratila nárok na sociální dávku ovdovělé matce v době, kdy překročila věk 45 let, ale bylo jí méně než 65 let.

Kdyby byl stěžovatel ženou, mohl by očekávat nárok na vdovský důchod v některém stadiu mezi roky 2006 a 2009 v závislosti na tom, kdy by jeho nejmladší dítě přestalo být závislé, a v tom okamžiku by již ztratil nárok na sociální dávku ovdovělé matce.

Lhůta pro žádosti o dávky

19. Ustanovení § 1 odst. 1 zákona z roku 1992, které se vztahuje na stěžovatele, stanoví, že žádný nárok na dávku nevznikne, pokud nárok na dávku není uplatněn předepsaným způsobem a v předepsané lhůtě. V relevantní době byly lhůty pro uplatnění nároku na vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce stanoveny v předpisech o sociálním zabezpečení z roku 1987 (zákonný instrument 1987/1368), jejichž předpis 19 stanovil:

„(6) předepsaná lhůta pro uplatnění nároku na dávku uvedenou ve sloupci 1 seznamu 4 je:

...

(b) dvanáct měsíců v případě ... vdovského příspěvku

...

(7) Šestiměsíční a dvanáctiměsíční lhůta stanovená v odstavci 6 se počítá od kteréhokoli dne, kdy, nehledě na splnění podmínky pro uplatnění nároku, vznikne žadateli nárok na příslušnou dávku či příspěvek. „

Kromě toho ustanovení § 1 odst. 2 zákona o správě sociálního zabezpečení z roku 1972 ohledně uplatnění nároků na vdovský příspěvek říká toto:

„Jestliže podle výše uvedeného pododstavce 1 se od osoby požaduje, aby uplatnila nárok nebo aby byla pokládána za uplatňující nárok za účelem být k němu oprávněna:

(a) jedná-li se o výplatu vdovského příspěvku, nebude k tomu oprávněna, pokud jde o smrt, k níž došlo více než 12 měsíců přede dnem, kdy je nárok uplatněn nebo pokládán za uplatněný ...“

Zákon o reformě sociálního zabezpečení a o důchodech z roku 1999

20. Zákon o reformě sociálního zabezpečení a o důchodech z roku 1999 (dále jen „zákon z roku 1999“) zavádí dvě nové dávky sociálního zabezpečení, a to příspěvek pro ovdovělého rodiče a příspěvek pro pozůstalou osobu. Příspěvek pro ovdovělého rodiče nahrazuje sociální dávku ovdovělé matce. Příspěvek pro pozůstalou osobu nahrazuje vdovský důchod. Obojí se vyplácí mužům a ženám, splnivším relevantní kvalifikační podmínky. Zákon z roku 1999 také zavádí nové platby ze sociálního zabezpečení zvané příspěvky pro pozůstalou osobu, které se vyplácejí jak mužům, tak ženám místo vdovského důchodu.
21. Relevantní části zákona nabyly účinnosti 9. dubna 2001 a umožňují každému muži, jehož manželka zemře před tímto dnem, tohoto dne nebo po tomto dni, nebo každé ženě, jejíž manžel zemře před tímto dnem, tohoto dne nebo po tomto dni, požádat o příspěvek ovdovělému manželovi. Současně se umožňuje každému muži, jehož manželka zemře před tímto dnem, tohoto dne nebo po tomto dni, požádat o pozůstalostní výplatu nebo o příspěvek pro pozůstalou osobu přesně stejným způsobem jako ženě, jejíž manžel zemře před tímto dnem, tohoto dne nebo po tomto dni.
22. Přejícná ustanovení zákona z roku 1999 zachovávají nároky žen podle zákona z roku 1992 ženám, jejichž manželé zemřeli před 9. dubnem 2001. Tyto ženy mají i nadále nárok pobírat vdovský příspěvek, a vdovský důchod, jsou-li pro to splněny relevantní podmínky.

Thomas John Hooper a ostatní v. Státní sekretář pro departement práce a důchodů (/2002/ Vrchní soud, Správní soud /Anglie a Wales/191)

23. Dne 14. února 2002 vynesl soudce Vrchního soudu Moses rozsudek ve věci přednesené čtyřmi žalobci, z nichž všichni byli vdovci, kde se inter alia tvrdí, že jejich neoprávnění ke vdovským příspěvkům podle zákona z roku 1992 je diskriminační v rozporu s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy a s článkem 1 Protokolu č.1. Tři z těchto žalobců zůstali se závislými dětmi s následkem, že dávky přicházející v úvahu v jejich případech byly vdovský příspěvek a sociální dávka ovdovělé matce. Čtvrtý žalobce (Naylor) zůstal bez závislých dětí s následkem, že dávky přicházející v úvahu v jeho případě byly vdovský příspěvek a vdovský důchod.
24. Žalovaný vládní departement před vrchním soudem uznal, že došlo k diskriminaci ve smyslu článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8, pokud jde o nevyplácní sociální dávky ovdovělé matce. K otázce, zda stížnosti žalobců, pokud se týkají vdovského příspěvku a vdovského důchodu, spadají pod rozsah článku 8, se soudce Moses vyjádřil takto:

„Podle mého názoru dostupnost finanční podpory přiznávané ve formě vdovského příspěvku a vdovského důchodu má významný účinek na rodinné vztahy před úmrtím manželky. Tvoří významnou součást rodinných plánů pro zabezpečenou budoucnost. ...

Finanční plánování je podle mého názoru významným aspektem rodinného života a příspěvky hrají určitou roli při zmírnění obav o budoucnost přeživšího manžela. ...

Kromě toho vdovské příspěvky a vdovské důchody jsou součástí mnoha ustanovení, z nichž všechna jsou určena pro poskytování podpory pozůstalé manželce v různých stadiích jejího života. Vdovské příspěvky ... jsou jednorázové příspěvky vyplácné bezprostředně po ovdovění. Sociální dávky ovdovělé matce jsou vyplácneny po dobu, kdy se stará o závislé děti, a vdovský důchod je vyplácněn po delší dobu ve věku 45 až 65 let, kdy vdova ukončí výchovu dětí. Při pohledu na věc jako na balík, platby a důchody vyplácné vdově jsou spojeny s obavou o rodinu před úmrtím manžela.

V souladu s tím a z výše uvedených důvodů dospívám k závěru, že nevyplácní vdovského příspěvku a vdovského důchodu pozůstalému vdovci spadá pod rozsah článku 8 § 1. Článek 14 je tudíž

aplikovatelný.“

25. Při odmítnutí argumentů žalobců, že stejné stížnosti spadají také pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1, se soudce Moses vyjádřil takto:

„... Aby bylo možné prokázat, že uvedené dávky jsou jejich vlastnictvím, musí žalobci prokázat finanční oprávnění opírající se o jejich příspěvky. Bez takovýchto příspěvků nemají žalobci majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Neexistuje žádný náznak v žádném případě, že by se Soud zamýšlel odchýlit od základního principu, že vlastnické právo musí být prokázáno, aby spadalo pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1.

... Oprávnění k vdovským dávkám závisí na příspěvcích zesnulého manžela. ... Vdovec není podle vnitrostátních předpisů oprávněn z příspěvků jeho zesulé manželky. Nemá tudíž oprávnění a v důsledku toho nemá majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1.“

26. Před svým posouzením, zda existovalo objektivní odůvodnění pro neplacení vdovského důchodu vdovcům, soudce Moses konstatoval:

„Pouze případ pana Naylora nastoluje otázku vdovského důchodu. I když další žalobci ve své písemné argumentaci nastolili otázku budoucího oprávnění k pobírání vdovského důchodu, je takovýto požadavek hypotetický, protože jsou příliš mladí na to, aby nyní mohli tvrdit, že nebudou mít na něj nárok, jestliže se znovu ožení, ... nebo budou žít spolu s někým ...“

Soudce Moses učinil závěr, že existuje objektivní odůvodnění pro rozdílné zacházení mezi vdovami a vdovci, pokud jde o nárok na vdovský důchod podle zákona z roku 1992.

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1
2. Stěžovatel si stěžoval na to, že státní orgány Spojeného království mu odmítly vyplácet dávky sociálního zabezpečení, k nimž by byl oprávněn, kdyby byl ženou v podobném postavení, tj. sociální dávku ovdovělé matce a vdovský příspěvek, což znamenalo diskriminaci jeho a jeho manželky z důvodu pohlaví v rozporu s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1. Stěžovatel podal identickou stížnost, pokud jde o jeho budoucí neoprávnění na vyplácení vdovského důchodu.

Článek 14 Úmluvy stanoví:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Článek 1 Protokolu 1 stanoví:

„1. Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

2. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“
3. Vdovský příspěvek a sociální dávka ovdovělé matce

4. Aplikovatelnost článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1
5. Soud poznamenává, že podle jeho ustálené judikatury doplňuje článek 14 Úmluvy ostatní hmotně právní ustanovení Úmluvy a Protokolů. Nemá svou nezávislou existenci, jelikož působí pouze ve vztahu k „užívání práv a svobod⁴⁴ přiznaných těmito ustanoveními.

I když aplikace článku 14 nepředpokládá porušení těchto ustanovení - a v tomto rozsahu je článek 14 autonomní, nemůže existovat prostor pro jeho aplikaci, pokud daná fakta nespádají pod rozsah jednoho nebo více z nich (viz, mimo jiné, Gaygusuz v. Rakousko, rozsudek ze dne 16. září 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV, str. 1141, § 36).

29. Stěžovatel tvrdil, že vdovský příspěvek a sociální dávka ovdovělé matce spadají pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1, protože se u obou jedná o peněžní nároky splatné při splnění zákonných podmínek. Stěžovatel zdůrazňoval skutečnost, že právo obdržet uvedené požitky je podmíněno platbou příspěvků do Fondu národního pojištění. Jelikož tyto příspěvky jasně spadají pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1, musí tam též spadat následné požitky.
30. Vláda nepředložila žádné stanovisko k aplikovatelnosti článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1, pokud jde o tyto aspekty stížnosti, kromě tvrzení, že závěry, k nimž dospěl soudce Moses při Vrchním soudu v kauze Hooper (viz výše odstavec 25), jsou správné.
31. Soud připomíná, že v případě Gaygusuz (citováno výše, str. 1141 - 1142, § 39 - 41) konstatoval, že právo na pomoc v nouzi, k níž oprávnění bylo spojeno s placením příspěvků do pojistného fondu nezaměstnaných, je pro účely článku 1 Protokolu č. 1 peněžním nárokem. Obdobně Komise předtím přirovnala nárok na dávky ze sociálního zabezpečení k majetkovému právu ve smyslu tohoto článku, když určitá osoba přispívala do systému sociálního zabezpečení, z něhož má později dostávat příslušné dávky (viz např. Müller v. Rakousko, č. 5849/72, zpráva Komise ze dne 1. října 1975, Decisions and Reports /DR/ 3, str. 25 a G. v. Rakousko, č. 10094/82, rozhodnutí Komise ze dne 14. května 1984, DR 38, str. 84).
32. Soud poznamenává, že v rozhodné době byly vdovský příspěvek a sociální dávka ovdovělé matce vypláceny ženám, které ovdověly a které splňovaly různé podmínky stanovené v zákoně z roku 1992 (viz výše odstavce 16 a 17). Oba tyto požitky byly vypláceny z Fondu národního pojištění, do něhož byli povinni platit příspěvky výdělečně činní muži a výdělečně činné ženy v souladu s jejich postavením zaměstnanců nebo samostatně výdělečných osob.
33. V daném případě nikdo netvrdil, že stěžovatel nesplnil různé zákonné podmínky pro vyplacení vdovského příspěvku nebo sociální dávky ovdovělé matce. Odmítnutí uznat stěžovatele osobou oprávněnou k těmto požitkům spočívalo výhradně na jeho mužském pohlaví. Žena ve stejném postavení jako stěžovatel by měla nárok, vynutitelný podle vnitrostátního práva, na obdržení vdovského příspěvku a sociální dávky ovdovělé matce.
34. Soud nepokládá za podstatné, že zákonná podmínka vyžadující placení příspěvků do Fondu národního pojištění vyžadovala, aby požadované příspěvky byly placeny nikoliv stěžovatelem, nýbrž jeho manželkou. Není tudíž pro Soud nutné, aby se v tomto případě zabýval otázkou, zda požitek sociálního zabezpečení musí být příspěvkový v souladu s pohlavím přispěvatele, aby se stal „majetkem“ pro účely článku 1 Protokolu č. 1.
35. Soud se proto domnívá, že nárok na vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce, pokud je upraven v aplikovatelné legislativě, je dostatečným peněžním nárokem, aby mohl spadat pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1.

Soud se dále domnívá, že pokud byl stěžovateli odepřen nárok na vdovský příspěvek a na sociální dávku ovdovělé matce z důvodu odlišnosti uvedené v článku 14 Úmluvy, jmenovitě pohlaví, je třeba toto ustanovení také aplikovat na tento aspekt jeho stížnosti (viz, mimo jiné, výše citovaný případ Gaygusuz, str. 1142, § 41).

2. Dodržení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1
3. Stěžovatel tvrdil, že rozdíl v zacházení mezi muži a ženy, pokud jde o nárok na vdovský

příspěvek a na sociální dávku ovdovělé matce, nespočívalo na objektivním a racionálním odůvodnění. Opíralo se především o stereotypní a široké zobecnění pojmu „pohlaví“, které již není přesnou reflexí sociálních podmínek ve Spojeném království. Skutečnost, že vdovské požitky se netestují s ohledem na jejich význam, znamená, že ženy s vysokými příjmy v postavení podobném postavení stěžovatele by požitky dostávaly, zatímco stěžovateli a dalším mužům by byly odepřeny bez ohledu na jejich potřebu. Skutečnost, že zdroje jsou omezené, neopravňuje ke koncentraci všech použitelných zdrojů pro ochranu ovdovělých žen ke škodě ovdovělých mužů. Stěžovatel tak zdůraznil skutečnost, že pracující ženy v postavení jeho manželky musely platit stejnou poměrnou část ze svých výdělků do Fondu národního pojištění jako muži i přesto, a to i navzdory omezenějším dávkám poskytovaným jejich pozůstalým příbuzným v případě jejich smrti. V kontextu s dávkami pro pozůstalé poukázal stěžovatel na méně diskriminační přístup ostatních členů Rady Evropy.

4. Vláda nepředložila žádné návrhy k dodržování článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1, pokud jde o rozhodnutí odmítnout stěžovateli vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce.
5. V souladu s judikaturou Soudu je pro účely článku 14 Úmluvy rozdílnost v zacházení diskriminační, postrádá-li „objektivní a racionální odůvodnění“, tj. nesleduje-li „legitimní účel“, nebo neexistuje-li „rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a účelem, který má být realizován“. Smluvní státy mají určitý prostor pro volnou úvahu při hodnocení, zda a v jakém rozsahu opravňují rozdíly v jinak podobných situacích k rozdílnému zacházení. Avšak aby Soud mohl pokládat rozdílnost v zacházení opírající se výlučně o pohlaví za slučitelnou s Úmluvou, musely by mu být předloženy velice závažné důvody (viz, mimo jiné, Van Raalte v. Nizozemsko*), rozsudek ze dne 21. února 1997, Reports 1997-I, str. 186, § 39).
6. Soud poznamenává, že stěžovatelova manželka pracovala po většinu svého manželství se stěžovatelem a že během této doby platila plné příspěvky na sociální zabezpečení jakožto vydělávající zaměstnankyně, a to stejným způsobem, jako by tak činil jakýkoliv muž v jejím postavení. Soud dále poznamenává, že stěžovatel se dne 3. listopadu 1995 vzdal zaměstnání, aby mohl pečovat o svou manželku a o jejich děti, a že jelikož vydělával poměrně málo, bylo pro něho po smrti manželky neekonomické vrátit se do zaměstnání na částečný úvazek. Navzdory tomu všemu získal stěžovatel v den smrti manželky nárok na významně nižší finanční požitky, než na jaké by byl získal nárok, kdyby on byl ženou a ona byla mužem.
7. Soud dále konstatuje, že odmítnutí státních orgánů poskytnout stěžovateli vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce se opíralo výlučně o skutečnost, že je mužem. Nikdo netvrdil, že stěžovatel nesplnil některé další zákonné podmínky pro přiznání těchto požitků, a stěžovatel byl proto v podobném postavení jako ženy, pokud jde o nárok na tyto požitky.
8. Soud se domnívá, že tato rozdílnost v zacházení mezi muži a ženami, pokud jde o nárok na vdovský příspěvek a na sociální dávku ovdovělé matce, jejíž se stěžovatel stal obětí, se neopírala o žádné „objektivní a racionální odůvodnění“.
9. Proto došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1.
10. Vdovský důchod
11. Stěžovatel uvedl, že čelil značnému riziku, že bude během několika málo let připraven z důvodu svého pohlaví o vdovský důchod, na který by jinak měl nárok. Stěžovatel tvrdil, že mu vznikla újma již tím, že byl připraven o možnost o vdovský důchod vůbec někdy požádat.
12. Stěžovatel tvrdil, že vdovský důchod je pro účely článku 1 Protokolu č. 1 „majetkem“. Poukázal na skutečnost, že se jedná o finanční sociální požitek, k němuž nárok je spojen se splněním zákonných podmínek, včetně placení příspěvků na národní pojištění. Uvedl, že podmínky vztahující se k vdovskému důchodu jsou vůči němu diskriminační a že jeho případ není odlišný od případu Gaygusuz (citován výše).
13. Vláda poukázala na to, že vdova v postavení stěžovatele by neměla nárok na vdovský důchod až do roku 2006, případně do roku 2009, což je nejzazší termín, kdy stěžovatelovo nejmladší dítě přestane být pokládáno za závislé. Vláda uvedla, že vdova ve stěžovatelově postavení by

nikdy nezískala nárok na vdovský důchod, protože by zřejmě v době jejího budoucího požadavku nespĺnila zákonné podmínky. Proto Vláda shledala tento aspekt stěžovatelovy stížnosti hypotetickým a spekulativním.

14. Vláda tvrdila, že vdovský důchod v žádném případě nespádá pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1, jelikož není pro účely článku 1 Protokolu č. 1 „majetkem“. Zdůraznila fakt, že nárok na vdovský důchod závisel na příspěvcích na národní pojištění zesnulé manželky. Vláda dále uvedla, že článek 1 Protokolu č. 1 neopravňuje žádnou osobu ke zvláštním požitkům v nějaké zvláštní výši, aniž by opravňoval nějakou osobu k výplatě požitku ze sociálního zabezpečení, pokud tato osoba nespĺnila podmínky stanovené vnitrostátním právem. Ve své argumentaci se odvolala na rozsudek Vrchního soudu ve věci Hooper (viz výše odstavec 25).
15. Soud připomíná, že článek 14 skýtá ochranu před diskriminací, tj. před odlišným zacházením s osobami v podobných situacích bez objektivního a racionálního odůvodnění (viz např. Fredin v. Švédsko*) /č. 1/, rozsudek ze dne 18. února 1991, Série A č. 192, str. 19, § 60).
16. V daném případě, i kdyby stěžovatel byl ženou, čímž by byla diskriminace, na kterou si stěžuje, odstraněna, nebyl by získal nárok na vdovský důchod za podmínek stanovených zákonem z roku 1992. Vdova ve stěžovatelově postavení by získala nárok na tento důchod až v roce 2006 a možná by na něj nezískala nárok nikdy s ohledem na účinek zákonných podmínek, které například vyžadují, aby se stěžovatel znovu neoženil přede dnem, kdy by jinak její nárok vznikl. Tři ze čtyřech žalobců v případě Hooper (citován výše) byly v tomto ohledu vůči stěžovateli v ekvivalentním postavení, což vedlo soudce Mosese k tomu, aby jejich požadavky označil za „hypotetické“ (viz výše odstavec 26).
17. Soud proto dospívá k závěru, že jelikož se stěžovatelem se nezacházelo odlišně od ženy v analogické situaci, nevzniká žádná otázka diskriminace odporující článku 14 Úmluvy, pokud jde o nárok na vdovský důchod při skutečnostech tohoto případu.

Z toho plyne, že není nutné, aby se Soud zabýval otázkou, zda stížnosti stěžovatele v tomto kontextu spádají pod rozsah článku 1 Protokolu č. 1.

1. Údajné porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8
2. Stěžovatel si dále stěžoval na to, že odmítnutí státních orgánů Spojeného království vyplácet mu vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce v obdobném postavení bylo diskriminací z důvodu pohlaví odporující článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8. Stěžovatel podal identickou stížnost ohledně jeho budoucího neoprávnění ke vdovskému důchodu.
3. Relevantní část článku 8 Úmluvy stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života ...

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu ... hospodářského blahobytu země ...“
3. Sociální dávka ovdovělé matce a vdovský příspěvek
4. Poté co Soud dospěl k závěru, že byl porušen článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1, pokud jde o neoprávnění k sociální dávce ovdovělé matce a vdovskému příspěvku, neshledává nutným posuzovat v tomto směru jeho stížnosti na porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8.
5. Vdovský důchod
6. Stěžovatel tvrdil, že ustanovení o vdovském důchodu má jasně za účel podporovat rodinný život. Uvedl, že vdovský důchod se mimo jiné vyplácí vdově, která má závislé děti v den manželovy smrti, jakmile již nepobírá přídavky na děti. Stěžovatel tvrdil, že ustanovení o důchodu pozůstalé manželce má za účel uznat a podpořit vztah mezi manželkou a že nárok na něj ovlivňuje způsob, jakým manželé upravují své finanční záležitosti. Proto tvrdil, že jeho stížnost týkající se neoprávnění ke vdovskému důchodu spádá pod rozsah článku 8.
7. Vláda úvodem uvedla, že vdovský důchod nespádá pod rozsah článku 8 Úmluvy, protože se

vyplácí po ovdovění a na rozdíl od sociální dávky ovdovělé matce nemá za účel zlepšit rodinný nebo soukromý život. Avšak později během řízení před Soudem Vláda akceptovala stěžovatelovo tvrzení, že vdovský důchod spadá pod rozsah tohoto článku.

8. Soud již dospěl k závěru (viz výše odstavec 50), že nevzniká žádná otázka diskriminace odporující článku 14 Úmluvy, pokud jde o nárok na vdovský důchod při skutečnostech tohoto případu.

Z toho plyne, že není nutné, aby se Soud zabýval otázkou, zda stížnosti stěžovatele v tomto kontextu spadají pod rozsah článku 8 Úmluvy.

III. Údajná diskriminace, kterou utrpěla stěžovatelova zesnulá manželka

56. Stěžovatel si také stěžoval na diskriminaci, kterou utrpěla jeho zesnulá manželka, pokud jde o rozhodnutí odmítnout mu vdovský příspěvek a sociální dávku ovdovělé matce a pokud jde o jeho budoucí neoprávnění ke vdovskému důchodu, přestože během svého života platila příspěvky na sociální zabezpečení. Soud se domnívá, že tento aspekt stížnosti nenastoluje žádné otázky separátně od těch, které vstaly ve vztahu s údajnou diskriminací, kterou utrpěl stěžovatel. Ve světle výše uvedených závěrů nepokládá Soud za nutné zabývat se tímto aspektem stížnosti.

57. Údajné porušení článku 13 Úmluvy

58. Stěžovatel si také stěžoval na to, že neměl účinný právní prostředek nápravy před národním orgánem, protože diskriminace, na kterou si stěžoval, byla zakotvena v jednoznačné primární legislativě.

59. Článek 13 Úmluvy stanoví:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

59. Stěžovatel tvrdil, že jelikož diskriminace, na kterou si stěžoval, byla zakotvena v jednoznačné primární legislativě a jelikož Úmluva nebyla v relevantní době inkorporována do vnitrostátního práva, neexistovaly prostředky, jimiž by byl mohl napadnout odmítnutí požitků před vnitrostátními soudy či jinými orgány.

60. Vláda nepředložila žádné připomínky k meritu této stěžovatelovy stížnosti.

61. Soud připomíná, že článek 13 nejde tak daleko, aby garantoval právní prostředek nápravy umožňující, aby byla před národním orgánem napadnuta primární legislativa smluvního státu z toho důvodu, že odporuje Úmluvě (viz James a ostatní v. Spojené království, rozsudek ze dne 21. února 1986, Série A č. 98, str. 47, § 85). Není proto možné tento stěžovatelův argument akceptovat.

62. Z faktů daného případu proto vyplývá, že článek 13 Úmluvy nebyl porušen.

63. Aplikace článku 41 Úmluvy

64. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Peněžní škoda

2. Pokud jde o peněžní škodu, stěžovatel požadoval:

(i) částku 21 804,07 liber (GBP) jako ztrátu na vdovském příspěvku (1000 GBP) a sociální dávce ovdovělé matce do 9. dubna 2001, sníženou o invalidní důchod a jednostranný požitek, který mu byl

vyplacen za toto období (20 804,07 GBP);

(ii) výplatu sociální dávky ovdovělé matce za období po 9. dubnu 2001;

(iii) výplatu vdovského důchodu, jakmile pomine jeho nárok na sociální dávku ovdovělé matce, a

(iv) úroky ve výši 8 % per annum za nedoplatky všech vdovských požitků, jež budou shledány jako jemu dlužné, od 7. června 1996 do data rozsudku.

65. Vláda akceptovala stěžovatelovy kalkulace ohledně vdovského příspěvku a sociální dávky ovdovělé matce do 9. dubna 2001. Nesouhlasila však se stěžovatelovým požadavkem na úroky z toho důvodu, že požitky ze sociálního pojištění nejsou obecně vypláceny pro investiční účely.

Vláda proto dospěla k závěru, že stěžovatel má právo na částku 21 804,07 GBP jako náhradu peněžní škody.

66. Soud poznamenává, že stěžovatelovy kalkulace ohledně výše vdovského příspěvku a sociální dávky ovdovělé matce splatné po odečtení až do implementace nového systému vytvořeného zákonem z roku 1999 dne 9. dubna 2001 nejsou pro Vládu nepřijatelné.

67. Soud dále konstatuje, že od 10. dubna 2001 je stěžovatel oprávněn požadovat sociální dávku ovdovělému rodiči přesně ve stejné výši, v jaké by byl mohl, pokud by byl ženou, požadovat sociální dávku ovdovělé matce podle zákona z roku 1992.

68. Soud se domnívá, že úroky mohou být požadovány ode dnů, kdy každý uhraditelný prvek minulé peněžní škody narostl (viz, mimo jiné, *Smith a Grady v. Spojené království /spravedlivé zadostiučinění/*, č. 33985/96 a 33986/96, § 24, ECHR 2000-IX).

69. Za těchto okolností a s přiznáním náhrady na bázi ekvity Soud přiznává stěžovateli náhradu ve výši 25 000 GBP ohledně odmítnutí vyplatit mu vdovský příspěvek a ohledně ztráty na sociální dávce ovdovělé matce do 9. dubna 2001.

70. Náklady a výdaje

71. Stěžovatel dále požadoval částku 19 142,94 GBP jako náhradu nákladů a výdajů, včetně daně z přidané hodnoty (DPH). Ta zahrnovala poplatky stěžovatelovým solicitorům a poradci spolu s poplatky za styk s dalšími nevládními organizacemi v souvislosti s případem a poplatky expertovi v oblasti sociální ekonomiky.

72. Vláda nenapadla základní hodinové sazby požadované solicity stěžovatele, ale uvedla, že 100 % navýšení těchto poplatků je neoprávněné. Uvedla, že hodinová sazba fakturovaná stěžovatelovým poradcem je rovněž excesivní. Vláda tvrdila, že částky ohledně styku s dalšími nevládními organizacemi by neměly být hrazeny, a uvedla, že kdyby její předběžné stanovisko ke stěžovatelově stížnosti vztahující se k neoprávnění ke vdovskému důchodu bylo Soudem přijato, nebyl by měl stěžovatel nárok na tuto část jeho nákladů a výdajů spojených s touto stížností. Vláda navrhla, aby rozumná částka ohledně nákladů a výdajů činila 3000 GBP včetně DPH.

73. Soud připomíná, že podle článku 41 Úmluvy lze nahradit pouze právní náklady a výdaje, u nichž bylo nalezeno, že byly nezbytně vynaložené a které jsou rozumné co do jejich výše (viz, mimo jiné, *Nikolova v. Bulharsko**) /GC/, č. 31195/96, § 79, ECHR 1999-II).

74. Soud se nedomnívá, že jeho závěry ohledně stěžovatelovy stížnosti na neoprávnění ke vdovskému důchodu implikují, že s tím spojené právní náklady a výdaje byly vynaloženy zbytečně a že jsou nerozumné co do jejich výše (viz *Smith a Grady /spravedlivé zadostiučinění/*, citováno výše, § 30 a *Jordán v. Spojené království /č. 1/*, č. 30280/96, § 42, 14. března 2000). Soud se však domnívá, že navýšení obsažené v poplatcích solicitorům bylo nepodložené a že poplatky poradci byly excesivní.

Ve světle výše uvedeného přiznává Soud globální částku ve výši 12 500 GBP jako náhradu právních

nákladů a výdajů včetně DPH.

1. Úroky z prodlení
2. Podle informací, které má Soud k dispozici, činí zákonná úroková sazba aplikovatelná ve Spojeném království ke dni přijetí tohoto rozsudku 7,5 % per annum.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Konstatuje, že článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 je aplikovatelný na stěžovatelovu stížnost týkající se neoprávnění k vdovskému příspěvku a k sociální dávce ovdovělé matce;
2. Konstatuje, že byl porušen článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 v souvislosti s touto stížností;
3. Konstatuje, že není nutné posuzovat tuto stížnost podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8;
4. Konstatuje, že nebyl porušen článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy nebo s článkem 1 Protokolu č. 1 v souvislosti se stěžovatelovou stížností ohledně neoprávnění ke vdovskému důchodu;
5. Konstatuje, že není tudíž nutné zkoumat, zda jsou články 8 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1 aplikovatelné na stěžovatelovu stížnost ohledně neoprávnění ke vdovskému důchodu;
6. Konstatuje, že není nutné posuzovat případ podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy nebo s článkem 1 Protokolu č. 1 v souvislosti se stížností na diskriminaci, kterou údajně trpěla stěžovatelova zesnulá manželka;
7. Konstatuje, že článek 13 Úmluvy nebyl porušen;
8. Konstatuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy:

(i) částku 25 000 GBP (dvacet pět tisíc liber) jako náhradu peněžní škody;

(ii) částku 12 500 (dvanáct tisíc pět set liber) jako náhradu nákladů a výdajů vynaložených v řízení před orgány Úmluvy (včetně daně z přidané hodnoty);

(b) že z výše uvedené částky budou po uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty vyplaceny prosté úroky ve výši 7,5 % per annum až do vyrovnání;

9. Zamítá zbývající část stěžovatelova požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v angličtině a vyhlášeno písemně dne 11. června 2002 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. O'BOYLE

tajemník kanceláře

1. PELLONPÄÄ

předseda

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XI/1997, rozhodnutí ES o stížnosti č. 20060/92, str. 33.

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit IV/1995, rozhodnutí ES o stížnosti č. 18928/91, str. 2.

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku - Přílohový sešit XIX/1999, rozhodnutí ES o stížnosti č. 31195/96, str. 24.